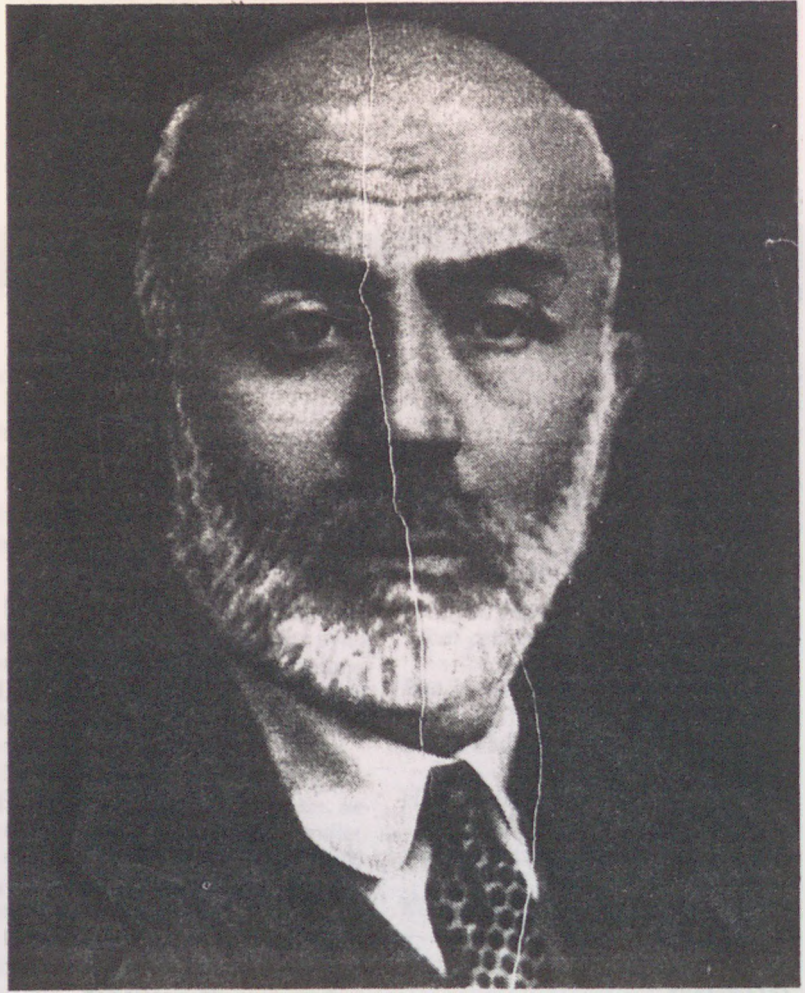

Mehmet Âkif Ersoy'un Sanat ve Şiir Anlayışı Üzerine

ORHAN ŞAİK GÖKYAY

A.- Mehmet Âkif'in Sanat ve Şiir Anlayışı. Mehmet Âkif'in hayatında en çok sınırlendiği sözler şunlardı: Sanat, sanat içindir, Sanatın gayesi sanattır, Sanat mukayyet değildir'. Onun, bu konuda kanaatini soran bir öğrenciye verdiği karşılık şudur: Bu sözler yeni değildir; onlara uyan kimse de yoktur. Doğuda ve batıda yetişmiş ünlülerin ölümsüz eserleri incelenirse görülür ki bu yazarların herbiri, yazdıkları bütün eserlerinde mutlaka bir gaye takip etmiştir. Demek ki, sanat mutlak değildir. Bu düsturların hükmüne uyulmadığına göre sanat mukayyet kalıyor. Öyle ise sanatı birtakım hasis emellere, sefil, iğrenç maksatlara âlet edinmekten, yüce, temiz, asil, necip duygulara, düşüncelere vasıta kılmak elbette daha akıllıca bir hareket olur. Bugün sanat, sanat için değil, cemiyet içindir, diyorlar... Mehmet Âkif, bu görüşünü, Emül Zola'nın *Meyhane* adlı eserine, zamanında yapılan saldırılara karşı kendini ve eserini savunurken, kitabında, ahlâka aykırı gibi görünen sayfaların, ahlâksızlığı terzil suretiyle, ahlâka hizmet etmiş olduğunu izah ettiğini söyle-

yerek, bu yoldaki düşüncelerine tanık vermektedir. Bu tanıkların arasına *Alfons Dode*'yi de katan şairin, Hasan Basri Çantay'ın bir sorusuna verdiği karşılık ise şudur: Ben kendimi, milletimin huzurunda gördüğüm gündenberi sanattan ziyade cemiyeti düşünmek istedim².

Bundan dolayı Mehmet Âkif, zamandaki şairlerden ve onların yazdıklarından şikâyetçidir:

Üdebâ doğrusu pek çok, kimi görsen
şair
Yalnız şi'rine mevzu, iki şeyden biridir
Koca millet. Edebiyatı ya oğlun,
ya karı
Nefs-i emmâre hızasında henüz
duyguları'

Mehmet Âkif, bu yoldaki şiirlerden şikâyetlerini türlü zamanlarda, türlü eserlerinde tekrarlamaktadır:

He Kaldı? Bir edebiyatımız mı? Vâ
esefâ
Bırak ki ettiği yoktur bir ihtiyaca vefâ;
Ya ruh-ı milleti efsunluyor,
uyuşturuyor,
Ya sinelerdeki hislerle çarpışıp duruyor;

Şarap kokar eslâfın en temiz gazeli
Beş-altı yüz sene, *sâki* heva-yı mübtezeli
Sinir bırakmadı Osmanlılarda
gevşemedik...⁴

Asım'da Mehmet Âkif'in öfkesi
daha da artmıştır:
Şuarâ dendi mi, birdenbire oynar
sinirim.
İyi gün dostu herifler, o ne yordakçı
gürûh,
O ne müstekreh adamlar, hani bakmak
mekrûh

Dalkavukluktaki idmanları,
sermayeleri;
Onlar azdırdı, evet, başlıca
pespayeleri
Bu sıkılmazlara 'medh et' deye,
mangır sunarak
Ne erâzil adam olmuş, oku tarihi de
bak

Edebiyata edepsizliği onlar soktu,
Yoksa din perdesi altında bu isyan
yoktu:
Sürdüler Türk'e 'tasavvuf' diye olgun
şiray;
Muttasıl şimdi 'hakikat' kusuyor,
Sitki Dayı.

Bu cihan boş, yalnız bir rakı hak, bir
da şarap;
Kible: Tezgahbaşı, meyhaneci oğlan:
Mihrap.
Git o 'divan' mı, ne karın ağrısıdır, aç
da onu,
Kokla bir kerre, kokar mis gibi
'Sandık Burnu.'⁵
Birinci *Safahat*'ın başındaki *İthaf* şu-
dur:

Bana sor sevgili kari' sana ben
söyleyeyim,
Ne hüviyyete şu karşında duran
eş'ârım:
Bir yığın söz ki, samimiyyeti ancak
hüneri;
Ne tasannu' bilirim, çünkü, ne
sanatkârim
Şi'r için gözyaşı' derler, onu bilmem,
yalnız
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım.
Ağlarım, ağladamam; hissederim,
söyleyemim;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar
bizârım.
Oku, şayet sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zira onu yazdım iki söz
yazdımsa⁶.

*Mehmet Ali'ye ithaf*ında da:
Bir nusha-i kübrâ idin, oğlum elimizdi:
Sen benden okurdun; seni ben, senden
okurdum.
Yükseklığın idrakimi yorgun bırakınca,
Kalbimle yetişsim deye, *şairliği*
vurdum.
*Şi'r*in başı hilkatteki aheng- izelmiş...
Lâkin ben o ahengi ne duydum, ne
duyurdum.
Yıktım koca bir ömrü de, baykuş gibi
geçtim,
Kırkbeş yılın eyyâm ı harâbında
otururdum.
Sen, başka ufuklar bularak,
yükseledurdun:
Ben, kendi harâbemde kalıp,
çırpınadurdum.
Mağmum iki-üç nevha işittiyse işitti;
Bir hoşça sadâ duymadı benden hele
yurdum.
(İstanbul, 4 Temmuz 1334) (1918)⁷

Mehmet Âkif'in kendisi ve kendi şi-
irleri hakkında söyledikleriyle, manzu-
melerini sıkıştırdığı dizelerde de, onun
şiiri ve şairi nasıl anladığı üzerinde ki-
mi ip-uçları bulabiliyoruz:

Seyfi Baba manzumesinde
Şair olsam yine tasviri muhal
O pirişanlığı derpiş edemez çünkü
*hayal*⁸ deye, çıplak bir sefalet sahnesi
olan olayı anlatmak için *hayal gücüne*
şahip bir şair olmak gerektiğini söyle-
mektedir.

Bir başka yerde
Anladım ben *ne kadar şi're özensem* de,
demek
Seni ey sevgili kari', bu telakki pek pek
Azıcık güldürecek... Yoksa öbür
yanda, hazin
Bin hakikat sırtırken kıyısından denizin
Deyeceksin ki: '*Hayalin yeri yoktur...*
Boşuna.'⁹

Hüsrân adlı şiir¹⁰, onun şairliğinden
umduğu gayeye, vatani ve milleti uyan-
dırmağa yönelik ülküye kavuşturama-
dığının bir iniltisidir. Bu şiirin yazılış ta-
rihi, İstanbul, teşrinievvel, 1335 (1919)-
dur.

Bir yerde de
Edebin şimdiki mânasına densin, *he-*
zeyan diyor; demek ki, belli ve millet-
çe kabul edilmiş yüksek bir ülküyü di-
le getirmeyen şiirleri o *saçma* saymak-
tadır.

Asım'da zamanındaki şairler ve ken-
disinin nasıl bir meslek sahibi olduğu-
nu soran, babasının öğrencilerinden,
Köse İmam'a verdiği karşılık şöyledir:

Hangi sanatta rûsûhun göze çarpar?
Anlat.
Ulemadan mı sayıldın? Fukahâdan mı?
— Hayır.
Ya siyasi mi nesin? Kendine bir meslek
ayır.

— *Şairim*.
— Olmaz olaydın: O ne yüzler karası.
Bence dünyadaki işsizlerin en
maskarası.

— Affedersin onu.
— İmkânı yok etmem, ne demek.
Şi're meslek deye, oğlum, verilir miydi
emek?

Ah, vaktiyle gelip bir damşaydın
Köse'ne,
Senin olmuştu bugün bil ki o kırkaltı
sene.

— Ama pek hırpaladın *şiiri*..
— Evet, hırpaladım:
Çünkü merkep değilim, ben de
mürekkep yaladım,
Ben de tarih okudum; âlemi az-çok
bilirim.

Şuarâ dendi mi, birdenbire oynar
sinirim.¹⁰

Köse İmam'ın şiir ve şairler hakkında-
ki yermelerine karşılık Mehmet Âkif
bunları şöyle savunmaktadır:

— Sade pek sövme ki, Peygamberimiz
pi'ri sever.
— Vâkiâ '*inne mine's-şi'ri*... Büyük bir
nimet¹¹.
Dikkat etsen: Yine sevdikleri lâkin
hikmet.

*Âkif'in Halkalı Baytar Mektebi'nde
iken çekilmiş resmi.*

Ben ki *Attar* ile *Sa'di*'yi okur, hem
severim;
Başka vadileri tutmuşlara ancak
*söğeri*m.

Hem senin şi're müdafî' çıkışın
mânasız:
Sana şair deyen, oğlum, seni gördüm
yalnız

Kimi mevlitçi diyor...
— Ah olabilsem, nerede?
Yetişilmez ki Süleyman Dede
yükseklerde.
Kimi bid'atçı diyor.. Duyduğum en
çok bunlar.

Hüsrân adlı şiir¹², onun, şairliğinden
umduğu gayeye, vatan ve milleti uyan-
dırmağa yönelik ülküye kavuşturama-
dığının iniltisidir.

Mehmet Âkif, *Şair huzurunda Mü-*
*nakkit'te*¹³ *Şairle münekkidi* şöyle
karşılaştırmaktadır:

Düzer yâvegû bir herif bir gazel:
Müeddâ perişan, edâ mübtezel
Tabir o, gayetle parlak bulur;
Okur, dinletir, söyletir, gaşy olur.
Biraz sonra bastırmak ister, fakat,
Sakin olmasın der ufak bir sakat,
Büyük, muktedir bir münekkidi arar,
Nihayet zarîfin birinden sorar;
Gözetmez bu âdem de hatır, huzur
Bulur lafz u mânada birçok kusur.
Herif şimdi tenkide hiddetlenir,
Rezilâne artık neler söylenir;
Biraz dinleyip sonra, bak der zarîf
Sizin nesriniz nazmınızdan lâtif.

Bu bölümü bitirmeden Mehmet
Âkif'in şairle münakkidi, bir yönden
nasıl tanıttığını gördükten sonra onu
ayrıca bu konuda *intikad* başlığı ile yaz-
dığı bir yazıda söylediklerine bakıyoruz.

Doğru bir intikad için her şeyden ev-
vel sağlam bir kafa ile sağlam bir yü-
rek lâzım. Bunların ikisini birden ken-
disinde cem'edebilmiş olan bir mün-
tekidin verdiği hükümler *bir dereceye ka-*
dar hakikate yaklaşabilir.

...Bizde şimdiye kadar sözüne itimad
olunur bir müntekid çıkmamıştır, de-
yecek olursak, intikadın ne chemmiyet-

li, ne azametli bir iş olduğu anlaşılır, diyor. Bir şair her eserinde şair olmaz, yani insanın her yazdığı şair derecesine çıkmaz. En büyük şairlerin öyle yâveler olur ki en küçük şairden sudur etmez. Bunun gibi herze söylemekle iştihar edenlerin ara-sıra öyle sözleri olur ki şahıslarına verilemez. Onun için, hakkında hüküm vereceğiniz eseri, *sahibine ait olmak üzere taşıdığınız fikirden tecerrüd etmeden okursanız daima yanılırsınız*¹⁴.

Mehmet Âkif'in âdeta kendisiyle şakalaştığı dizelerine de yer vererek bu bölümü bitirmek istiyorum. Bir Arfuz manzumesinde şunları okuyoruz.

Mevzun düşürür saçmayı bir saçma
adam var
Manzum sayıklar gibi manzume
sayıklar
Zannım mütekâid *şuarâdan* olacak ki
Hiçbir yenilik yok, herifin herşeyi eski
Hâlâ ne sakaldan geçebilmiş, ne
bıyıktan
Âsârı da memnun görünür, köhne
kılıktan
Hicrî, kamerî ayları ezber bilir amma
Yirmiñci asır zihnine sığmaz, ne
muainmâ
Ma'mûre-i dünyayı dolaştıysa da
yer yer
Son son, *hadi sen kumda biraz oyna*,
demişler¹⁵.

B. Mehmet Âkif'in Şiirleri hakkında söylenenler. Cenap Şihabüddin, onun hakkında şunları yazıyor: *Şi'r-i Milli* namıyla, ırkımızın rûsûm ve an'anâtına ait neşideler kâd ediyorsak, pişinde serfûrû edeceğimiz bir dehâ-yı sanat görüyorum: Mehmet Âkif. Hiç kimse o kadar saf ve şeffaf bir billûri beya içinde, menazır-ı milliyeti teşhir etmemiştir. Türk ve İslam ruhu, Safahât'ın rûşeym-i ilhamı oldu. Tarîh-i Edebiyyat, şimdilik, büyük Âkif'den daha büyük bir İslam ve Türk şairi tanımaz.¹⁶

Nicid Çöllerinden Medineye şiiri çıktığı zaman, Süleyman Nazif, Cenap Şihabüddin'e, bu şiiri nasıl bulduğunu sormuştu. Cenab'ın verdiği cevap şudur: 'Bir hâdisedir, bundan sonra Âkif'e erişilemez.'¹⁷

Mehmet Âkif'in *Boğaz Harbi*'ni anlatan şiiri hakkında Abdülhak Hâmit 'Âkif'in bu eseri dünya durdukça yaşayacaktır. Onun bir nazirini yapmak muhaldir' demiştir¹⁸. Ömer Seyfeddin 'aruzla yazanlar arasında bugünün en büyük şairi Mehmet Âkif'tir. *Safahat*'ta umman gibi dalgalanan, bazan sakın, bazan son derece muhteşem bir ruhun

Mehmet Âkif.

akısları var. *Süleymanîye Kürsisi*'nde biraz kabul etmez bir şahlı eserdir.'

Mehmet Âkif'in *yâr-ı cânım, üstâd-ı hakîm, Hazret-i Ferîd* dediği Ferid Bey'in *de enîs-i ruhum* Âkif deve hitap ettiği şairin şiirleri hakkında o, şunları söylemektedir: Sen de sanatta gayet aramıyorsun, lâkin gayette sanat arıyorsun. Mesleğin, umumiyetle maksadını te'mine kâfidir. Feyyaz kaleminle istediğin cevelden ver. Ciddi eserlere teşne olanları feyz-ı kaleminle reyyan et. *Safahat*ın bu kısmını teşkil eden manzumelerin menbaı *Furkan-ı Hakîm* olduğundan hepsinin ilham-ı mahz eseri olduğunu söylemek zaidir. Hemen söyle, hemen yaz. Tefvik-ı Hak refikân olsun, azizim.¹⁹

Süleyman Nazif bir yazısında Mehmet Âkif'i şöyle tanıtmaktadır: Elden çıkan memlekelerin taşıma, toprağına hiçbir şairimiz Mehmet Âkif kadar rabt-ı aşk etmemiş ve onların ziyâna hiçbir şairimiz Mehmet Âkif kadar samimi göz yaşları dökmemiştir. Hiç unutmam, Balkan Harbi'nin son safhasında ve son günlerinde İstanbul'da bir *Müdafâ-i Milliyye Heyeti* teşekkül etti. Neşriyat şubesine Recaizade Mahmud Ekrem Bey intihap olunmuştu... Safahat Şairine bizim için bir *Şehname-i Milli* yazmasını ve bu yolda bir eseri isdâ' için vücudu muktezi evsaf ve şerâiti yalnız kendisinde gördüğünü, Mehmet Âkif'in mesleğine, şiirine derin bir kin ile muarız bir-iki zat da mevcut olduğu halde, o mecliste âdetâ vasiyyete benzeyen bir tavr ile tavsiye ve beyan etti. Bu meseleyi yolda tekrar ile Mehmet Âkif'in eş'ârı hakkında meftuniyetler izhar etti. Üstad Ekrem'in taleple ve emr ettiği şeyi biz hepimiz Safahat Şairi'nden reca etmeliyiz.

Mehmet Âkif, din ve vatanın eş siyah günlerinde onun matemini tere-

nüm etti. *Hakkın Sesleri* mübdiinin samim-i kalbinde hissetmediği hiçbir şey onun şiirlerine karışmamıştır. O, nasıl duydu ise öyle yazdı. Her duyduğunu yazmamış, fakat her yazdığını - mevcudiyet-i manevî ve maddiyyesini saracak surette- duymuştur. Öyle olmasaydı, yazıları karşısında kalbler bu kadar ihtizaz etmezdi. Mehmet Âkif kadar ma'yib ve mesâviden müteeffir pek az adam gördüm. O, tehakküm ve tecebbürün, hakka ve ace tasallut eden her kuvvetin hasm-ı biemânidir. Nerede bir za'af ve mahrumiyet, nerede bir ızdırıp ve sefalet ve sarılacak bir ceriha görür ve işitirse onlara karşı yalnız kalemini ağlatmakla iktifa etmez, âğuş-ı tehasşüsünü açarak imdada şitab eder. *İstibdad* manzumesi, lisanımızda pek az naziri ve nev'i meyanında ise binazir olan bir bed'ia-ı sanattır. Kelimeler, Mehmet Âkif'in hemen her sözünde olduğu gibi birer boya ve ses kuvvetiyle manzara ve vekayii hem tenvir, hem in-tak ediyor. Mehmet Âkif'in manzumeleri bazılarınca istihfâf ediliyor. İstihfâfa yeltenenler de, gariptir ki şair ve mütefekkir geçinen bazı derbederân-ı fikr ü vicdandır. Onların kısm-ı a'zamı ellerindeki günügün resmî şahadet-namelerle kayd ve ta'b edilmiş olan ulûm-ı tabiiyye ve müsbeteye Mehmet Âkif kadar vâkif midirler? Haşâ. Şark u garbın, benim bildiğim lisanlarında ve bu vadiye, gerek telif, gerek tercüme suretiyle bu kadar güzel ve pürüzsüz, kursuz bir şiir okumadığımı fahr ü lezzetle itiraf ederim²⁰.

Mehmet Âkif hakkında etraflı bir kitap yazmış olan ve onun Taceddin Dergâhı'nda en yakın arkadaşı ve dostu rahmetli Hasan Basri Çantay *Âkifnâme*sinde, şairin türlü yönlerini, özelliklerini ve şiirleri hakkındaki görüşlerine, çoğu hatıralarına dayanarak sergilemiştir. Ayrıca bu kitapta, şairin ölümü üzerine gazete ve dergilerde çıkan yazılara da bu kitabında yer vermiş bulunmaktadır²¹.

C. Şiirlerini Nasıl Yazdığı. Süleyman Nazif'in bu konuda bütün okuyucularının kendisine katılacağı görüşlerine yer vermektedir: 'Zebur sahibinin²² yed-i i'câzında ahen ne idiye²³, Safahat şairinin dest-i ibdânda kelime ve aruz da odur. Usul ve kavaidini bilmediğim ve fakat kırk seneye karib bir zamandanberi naz ve kahrımı çektiğim *efâil* ve *tefâil*in bazan ne kadar serkeş, ne kadar mütemerrid olduğunu bilirim. İhtimal Mehmet Âkif de bu melekeyi ihraz için uzun seneler çalışmış ve yo-

MEHMET ÂKİF ERSOY

rumuştur. Nesrimizde bile gıpta-âver olacak selâset-i ifade ve suhûlet-i beyan, şairin manzumelerini emsalinden tefrik ve temyiz eder. Sühûlet mi? Heyhat... Meslekten olmayanların su gibi okudukları o mısra'lar. Meslekten olanların pek çoğunca mümteni'ü'l-ibdâdır. Esere medhal olan mükalemelerde lisânımızın son tekâmülü ve kabiliyyet-i inşadıyla o serkeş aruzun Mehmet Âkif gibi bir üstad elinde ne kadar münis ve mülâyim hale geldiği görülür. Bunlardan başka muhavere serâpâ şiidir; serâpâ zarafet ve letafet²⁴.

Onun şiirlerini nasıl yazdığını, Teceddin Dergâhında beraber kaldığı merhum Hasan Basri Çantay şöyle anlatıyor: Evvelâ planını hazırlardı. Plan üzerinde fazla tevakkuf ederdi... Planını hazırladıktan sonra, eline avuç içi kadar bir kâğıt alır, şiirini ona karalamaya başlardı. Şiiri o kadar kolay yazmazdı, çünkü müşkilpesend idi. O minik kâğıt üzerine döktüğü mısra'lar, kelimeler üstadın elinden neler çekmezdi. Çok vakit mısra'ları, beytleri kâğıtçına tam olarak yazardı. Fakat kelimeler üzerindeki tevakkufu fazlaca idi. İşte su gibi okuduğumuz, ruhumuza kana kana, doya doya sindirdiğimiz o yedi ciltlik ve altıbin bu kadar beytlik Safahat hep o minik kâğıtlardan meydana gelmiştir. Rahmetlinin şiirlerindeki selâset, tabiiyyet ve samimiyyetle o şiirlerin yazılışındaki bu zorluğu tezat şeklinde görenler bulunabilir. Fakat hakikat dediğim gibidir ve o akkın ve güzel şiirler, Âkif'in hayatını yıpratın, mevcudiyetini sarsın böyle büyük büyük emeklerden doğmuştur²⁵.

Hasan Basri Çantay merhumu, bir gün kendisine latife olmak üzere, Safahat'ındaki ufak-tefek (kafiye) kusurlarından bahsetmek istemiş, bu arada Var mı Abbas'ı bilmeyen yoktur o sahâbiyi denleyin ne diyor beytindeki (yoktur-ne diyor) kafiyelelerine nazar-ı dikkatini celb eylemiştim, derhal dedi ki:

— Ben o kitapta daha neler görüyorum. Hani elimden gelse (Safahat)ı yakaçağım. Şiir hakkında düşüncelerim şimdi bambaşka olmuştur. Bugün yazdığımı yarın beğenmiyorum. Allah on sene daha ömür ve vakit verirse artık şiir yazmağa çalışacağım...

Üstadın ilk işi kitabının bazı yönlerini tadil etmek oldu. Onun tashihlerinden geçen (Safahat) evvelkinden daha güzeldir... Bazı mısra'ları tamamen tayyetmiş, kitabına yeni yeni mısra'lar, beytler eklemiştir²⁶.

Çağının yazarlarıyla birarada (soldan sağa): Cenap Şehabettin, Abdülhak Hâmid, Süleyman Nazif, Mehmet Âkif ve Sami Paşa-zâde Sezâi. Sağda ayakta duran Midhat Cemal.

Rahmetli Hasan Basri Çantay'ın bu söylediklerini gördükten sonra, Mehmet Âkif'in manzumelerinde 1908'den beri güngünden hız alan dil sadeleşmesinin tesirini görmeyen yanında, onun şiirleri üzerindeki titizliğini düşünmek, daha doğrudur gibi geliyor. Netekim Arapça ve Farsça kelime ve terkipleri değiştirip yerine Türkçelerini koyduğunu anlatmak için verilen tanıklar arasında buna aykırı düşünceler vardır. 'Şüpheler doğrusu gittikçe terakki ediyor mısraını 'şüpheler doğrusu teyyüd ediyor' şekline; *cevanına* kelimesini *pervâzına* diye değiştirmesi; aşyanı gangin yerine *Aşyan-ı perişan* değiştirmeleri de böyledir. Ben, bunları sadeleşme değil, daha ziyade ifadenin Türkçeye daha yakın olmasını arama diye alıyorum. Yazarın karşılaştığı manzumede gösterdiği değiştirmelerin büyük bölümü, ifadenin Türkçeye daha yakın olması düşüncesiyledir. Safahat'ın son kitabı olan *Gölgeler*'deki şiirlerin ilk kitaplarındaki şiirlere bakınca daha sade görülmesi sebebinin Âkif'in dilinde Türkçeye ve sadeliğe doğru yönelmesinde aramak doğrudur; fakat bu son iki kitaptaki şiirlerle karşılaştırıldığı zaman bunların da ilk kitaplarında benzeri konularda yazdıklarından pek büyük bir farkı olmadığı görülecektir.

Ç. Mehmet Âkif'in Şiirlerinde kusurlar ve şivesizlikler. Onun şiirlerinde az da olsa sözünü etmeğe değer kimi kusurlar ve şiveye uygun düşmeyen yerler vardır. Rahmetli Hasan Basri Çan-

tay 'benim gözüm başlangıçtan buraya kadar hayli kusurlar gördü. Sehl-i Mümteni'e örnek gösterdiğim ilk kıt'ada bile, meselâ *tenafürler* var. Diğerlerinde de buna benzer bazı hatalar sırtıyor... diyor.

Safahat'ın birinci kitabının başında bulunan bu kıt'ada²⁷ ben tenafürün nerede olduğunu göremiyorum. *Kör Neyzen* şiiri için yazar, ehemmiyetsiz kafiye, imale ve zihaf hataları hoş görülme şartıyla başka manzumelerinde halkın telâffuzuyla *namaza* deye söylediği bu kelimeyi *Fatih Camiinde* vezne uydurabilmek için Şair *namâza* deye yazmıştır²⁸.

Düşündüler bunu nerden, nasıl getirmesini

dizesi bir şivesizlik örneğidir. Kimi kez ilk kullandığı kelime sonradan düzelttiğinden daha uygundur.

*Kadın getirdi beş-on parça yaş diken Ömer'e*²⁹ *Arabistan -yani çöl-* sözkonusu olduğuna göre, şairin değiştirdiği *yaş odundan* daha uygun sayılmalıdır.

Bir dinte de gör çocuk mu?

*İnsaf nedir, o, sizde yokmu?*³⁰

beytinde kafiye tutmuyor

*Lüzumu hiç bile yokmuş ya, sonradan denedim*³¹

dizesinde *bile* kelimesi yerinde değil.

Bir yığın kuvveti var, hem ne tabii de, henüz

Biz o kuvvetlere iller gibi hâkim değiliz

beytinde kafiye hatalıdır.

D. Sevdiği şairler. Süleyman Nazif'in kanaatine göre Mehmet Âkif'in 'pek

Akif Mısır'da: Solda Abbas Halim Paşa, yanında Akif.

çok sevdiği şairler' şunlardı: Araplardan *İbn Fâriz*, Türklere *Fuzuli*, Farsça yazanlardan *Sa'dî-i Şîrazi*, Fransızlardan *Lamartin*. Bunlardan başka yine Fransızlardan *Alfons Dode* ile *Emil Zola*, Türklere *Nedîmi*, hattâ hicivci *Eşrefî* de 'hubb-i sanatla' sevdiğini söylüyor.

Halbuki Mehmet Âkif, yalnız onları değil, daha birçok şairleri de sever, şiirlerini tatlı tatlı okurdu. *Mukallitliği de yapamıyoruz'* başlıklı bir makalesinde şöyle demişti. İmrû'l-Kays'ın, Nabîga'nın, Anterî'nin, İbn Züeyk'in, Cerî'nin, Mütenebbî'nin, Ebû Temmam'ın, Buhterî'nin, İbn Fâriz'in, Ebû'l-baka Salih'in, Tehami'nin, İbn-i Züreyk'in karşısına çıkaracak hangi şairimiz var?' Bunlardan Mütenebbî hakkında da diyor ki 'bizim Koca Ragıp Paşa merhumun hikmetiyle Nef'i'nin cezâleti, şiddeti bir yere getirilir de aynı şaire verilirse işte size: Bir Mütenebbî. Mütenebbî'nin çağdaşı bir de Ebû Firas Hamedânî vardır ki Arab'ın en büyük şairlerindendir.

Avrupalılarda, dünyaya gelen şairlerin Homer'den sonra en büyüğü tanılan Firdevsi'yi ne yapayım. Altmışbin beytlik *Şehnamesi*, *Bustan*'ın³², yedi-sekiz beyte varan iki hikâyesi kadar insanîyete hizmet etmiş midir?'

Mehmet Âkif'in *Hersekli Arif Hikmet* hakkında uzun bir mersiyesi vardır. Araplardan Ebû'l-Feth Büstî'yi, İsmail Mikrî'yi de çok severdi. Türklere *Mevlîl Nâzım* Süleyman Dede'ye meftundu. Yahya'yi, Nabî'yi Baki'yi, Şeyh Galib'i, Âkif Paşa'yi, Ziya Paşa'yi daimi takdir eder; Namık Kemal'i, Abdülhak Hâmid'i hürmetle anar; üstad Ekrem'i, Osman Şems'i, Muallim

Cüdi'yi, hamasi şairimiz Mithat Cemal'i de fevkalâde severdi. Faruk Nafiz'in bilhassa teşbihlerini beğenirdi. Son senelerde Hindistan'da Muhammed İkbâl'in kıymetli eserlerini de okuyan üstad, bu zatın farsî şiirlerindeki derinliğe hayranlıklarını izhar etmiştir.³³ Fikret'i de çok severdi. Bu sevgi *Tarih-i Kadîm* ortaya çıktıktan sonra, söndü, hattâ nefrete döndü. Yahya Kemal Beyatlı da, Mehmet Âkif'in şiirlerini kendi şiir anlayışına uymadığı için bütünüyle değerlendirmemekle birlikte, *Bülbül* manzumesindeki

Neden bir damlacık göğsünde bir umman hrûşandır mısraını ve El-Uksur'da manzumesini³⁴, özellikle

Bu noktadan ne müheyyic fezaya doğru nazar deye başlayan bölümü çok güzel bulmaktadır.

Mehmet Âkif'in ölümü üzerine, onun hakkında manzum, mensur hemen bütün yazılanlar için *Âkifname*ye bakılabilir³⁵.

Bugün, Mehmet Âkif adının, ölümünün ellinci yıldönümü dolayısıyla, bütün Türkiye çapında çalkandığını görüyoruz. Onun kişiliği ve şiirleri üzerinde yazılan yazılarda ve yapılan sohbetlerin ve konuşmaların içinde değerli yazılar okuduk. Fakat daha kırk yıllarında, rahmetli Prof. Orhan Burian'ın başında bulunduğu *Yücel Dergisinde* Çanakkale Destanı için açtığı ankete gelen cevaplar arasında

Herc ü merc ettiğin edvâra da sığmaz o kitap

dizesindeki *edvârı*, İngiliz kiralı, 'Edvard' deye anlayanların,

Medeniyet dediğin tek dişi kalmış

canavar

dizesindeki 'dişi'yi 'domuzun dişisi kalmış' deye cevaplandırılanın bulunduğu da hatırlamaktayız. Çok daha yakınlarda İstiklal Marşını tahlile kalan bir makam sahibinin, 'ezan, herkesin bildiği gibi Eşhedü en Lâ ilâhe illallah' deye başladığını söyleyerek tahliline giriştiğini unutmadık. Mehmet Âkif hakkında adı belli ve yaygın bir yazarın kitabındaki hataların bizde uyandırdığı hayret de hâlâ tazedir. Bunlara bakarak Mehmet Âkif'i ve onun şiirlerini anlamak için okur-yazarlığın yetmediğini de gördük. Bunlar bizi ürkütmesin;

Vardığımız sonuç şudur: Bir büyük insanı, kulaktan tanımak başkadır, okuyup anlayarak tanımak ve ondan sonra tanıtmaya kalkışmak başka. Bu dün böyle idi, bugün de böyledir, sanırım yarın da böyle olacaktır.

¹ Hasan Basri Çantay, *Âkifname*, İstanbul 1966, s.53

² Aynı yer, s.52 vd.

³ Süleymaniye Kürsisinde, dördüncü tabı, İstanbul, H.1347- M.1928, s.23.

⁴ Hatıralar, İstanbul, yukarıdaki tarihlerde, s.65

⁵ Asım, İkinci Tab'ı, İstanbul, s. 11 vd.

⁶ Safahat, Birinci Kitap, İstanbul, H. 1346-M.1928, s.3

⁷ Gölgeler, Safahat, onuncu baskı, İstanbul, 1975, s.457.

⁸ Safahat, Birinci Kitap, *Seyfi Baba*, s.86

⁹ Süleymaniye Kürsisinde, s.4.

¹⁰ Safahat, Birinci kitap, s.10 vd.

¹¹ 'Öyle şiir vardır ki hikmettir, öyle beyan vardır ki sihirdir, mealinde bir Hadis-i Şerif.' Asım, s.12, çıkma-2.

¹² Gölgeler, s.449.

¹³ Safahat, Birinci kitap, s.167.

¹⁴ *Âkifname*, s.96 vd.

¹⁵ Gölgeler, 497.

¹⁶ *Âkifname*, s.51 vd.

¹⁷ Aynı yer, s.182.

¹⁸ *Âkifname*, s.196

¹⁹ Hakkın Sesleri, Üçüncü kitap, Üçüncü Tab'ı, İstanbul, H. 1347-M.1928, s.46 vd.

²⁰ *Âkifname*, s.

²¹ *Âkifname*, s.402 vd.

²² Davut Peygamber, *Zebûr, kur'an-ı Kerim'de bu peygambere gönderilen kitap [Nisa Süresi, ayet 192]*

²³ Davut Peygamberin demiri yumaşatup zırh gömlek yaptığına telmih [Sebe' Süresi ayet 11].

²⁴ *Âkifname*, s.77 vd.

²⁵ *Âkifname*, s.58.

²⁶ Aynı yer, s.49.

²⁷ Aynı yer, s.78.

²⁸ Safahat, Birinci Kitap, Fatih Camii, s.7.

²⁹ Aynı yer, Koca Karı ile Ömer, s.122.

³⁰ Aynı yer, *Dervas*, s.139.

³¹ Gölgeler, *Sanatkâr*, s.511.

³² Şirazlı ünlü İran şairi Sa'dî'nin esseri.

³³ *Âkifname*, s.59 vd.

³⁴ Hatıralar, s.31 vd.

³⁵ S.402 vd.

